

14-mavzu. Grafik dizaynning nazariy asoslari va kompozitsiya.

Reja.

14.1. Dizayn tamoyillari: muvozanat, ritm, kontrast, birlik va urg'u.

14.2. Kompozitsiyani to'g'ri qurish qoidalari.

14.3. Tipografiyaning asoslari: shrift turlari, shrift juftliklari, harflar oralig'ini sozlash.

14.4. Ranglar psixologiyasi va ulaming dizayndagi ahamiyati.

Grafik dizayn – bu vizual aloqa san’ati bo‘lib, uning asosiy vazifasi axborotni samarali va tushunarli yetkazishdir. Grafik dizayn vositalari orqali insonlarga hissiy ta’sir o‘tkazish, e’tiborni jalb qilish va ularni ma’lum bir harakatga undash mumkin.

Bugungi kunda grafik dizayn quyidagi sohalarda muhim ahamiyatga ega:

- **Reklama va marketing** – logotip, banner, vizitka, brending.
- **Veb-dizayn** – saytlar va mobil ilovalar interfeysi.
- **Nashriyot** – kitob, gazeta va jurnallar maketi.
- **Multimedia** – video, animatsiya, prezentatsiya.

- **Sanoat va mahsulot dizayni** – qadoqlash, mahsulot vizual konsepsiyasi.

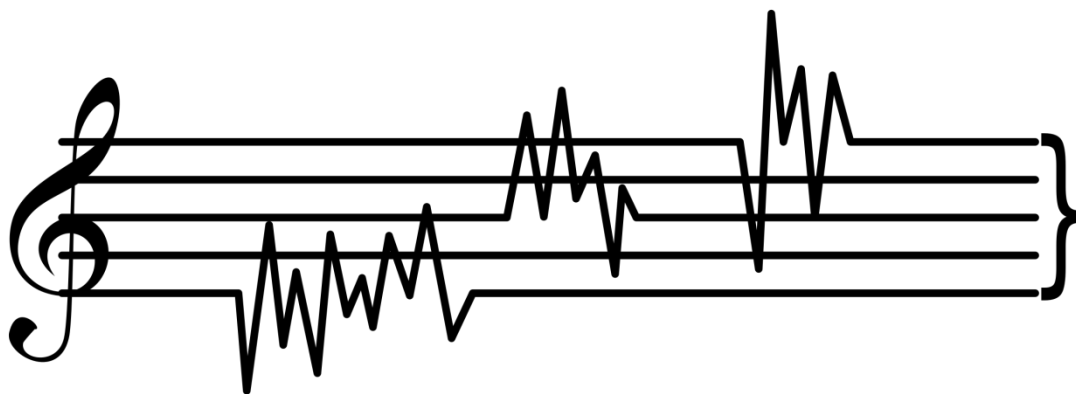
Dizayn tamoyillari Muvozanat (Balance)

- **Simmetrik muvozanat** – elementlar ikki tomonga teng joylashtiriladi, bu tinchlik va barqarorlik hissini beradi.
- **Assimetrik muvozanat** – elementlar turlicha joylashtiriladi, ammo umumiy muvozanat saqlanadi, bu esa dinamik ko‘rinish beradi.

Ritm (Rhythm)

- Elementlarning ketma-ket takrorlanishi orqali harakat va oqim hosil bo‘ladi.
- Masalan, plakat dizaynida diagonal chiziqlar ritmni kuchaytiradi.

Kontrast (Contrast)

- Yorqin va to‘q ranglar, katta va kichik elementlar, serif va sans-serif shriftlar orqali kontrast hosil qilinadi.
- Kontrast asosiy ma’lumotni ajratib ko‘rsatish uchun qo‘llaniladi.

Birlik (Unity)

- Dizayndagi barcha elementlar bir butun sifatida ko‘rinishi kerak.
- Bir xil rang palitrasi, o‘xshash shriftlar va uyg‘un joylashuv buni ta’minlaydi.

Urg‘u (Emphasis)

- Foydalanuvchi ko‘zini kerakli joyga yo‘naltirish.
- Masalan, sarlavha kattaroq va qalinroq qilib yoziladi, e’tibor o‘sha joyga qaratiladi.

Kompozitsiyani to‘g‘ri qurish qoidalari

- 1. Uchdan bir qoidasi (Rule of Thirds)**
  - Sahna 3x3 panjaraga bo‘linadi. Muhim obyekt chorrahalarda joylashtiriladi.
  - Bu ko‘z uchun estetik qulaylik yaratadi.
- 2. Oltin kesim (Golden Ratio)**
  - 1:1.618 nisbat asosida elementlarni joylashtirish.
  - Tabiatda mavjud estetik nisbatdan dizaynda foydalanish.
- 3. Vizual iyerarxiya (Visual Hierarchy)**

- Muhim ma'lumot (sarlavha) eng yirik va aniq bo'lishi kerak.
- Kichikroq matn ikkinchi darajada joylashadi.

4. Bo'sh joy (White Space)

- Dizaynni to'ldirib tashlamaslik, oddiy va qulay ko'rinish berish.
- Minimalizm uslubida muhim tamoyil.

4. Tipografiyaning asoslari

Shrift turlari

- **Serif shriftlar** (Times New Roman, Georgia) – rasmiy va klassik uslub.
- **Sans-serif shriftlar** (Arial, Helvetica) – zamonaviy, ekranlarda yaxshi o'qiladi.
- **Script shriftlar** – qo'l yozuviga o'xshash, dekorativ ishlarda qo'llaniladi.
- **Display shriftlar** – logotip va sarlavhalar uchun.

«Mashinasozlik va elektrotexnika sinov laboratoriyasi»

Shrift juftliklari

- Dizaynda ko'pincha 2 xil shrift ishlatiladi:
  - Sarlavha uchun Sans-serif, matn uchun Serif.
  - Juda ko'p shrift qo'llash – dizaynni tartibsiz qiladi.

Kerning va Leading

- **Kerning** – harflar orasidagi masofa. Juda siqilgan yoki juda keng bo‘lmasligi kerak.
- **Leading** – satrlar orasidagi masofa. O‘qishga qulaylik beradi.

5. Ranglar psixologiyasi va dizayndagi ahamiyati

Asosiy ranglarning ma’nolari

- **Qizil** – energiya, ishtiyoq, xavf. Reklamada e’tiborni jalb qiladi.
- **Ko‘k** – ishonch, professionalizm. Bank va IT kompaniyalarda keng ishlatiladi.
- **Yashil** – tabiat, barqarorlik. Ekologiya va sog‘liqni saqlash bilan bog‘liq dizaynlarda.
- **Sariq** – quvonch, iliqlik, diqqat. Bolalar mahsulotlari va reklamalarda.
- **Qora** – kuch, hashamat. Premium brendlar logotipida.
- **Oq** – soddalik, tozalik. Minimalizmga keng qo‘llaniladi.

Rang uyg‘unligi

- **Komplementar ranglar** – qarama-qarshi joylashgan ranglar (masalan, qizil-yashil). Kuchli kontrast beradi.
- **Analog ranglar** – yonma-yon ranglar (ko‘k-yashil). Uyg‘unlik va sokinlik beradi.
- **Triadik ranglar** – rang doirasida uchta teng masofada joylashgan ranglar. Dinamik ko‘rinish beradi.

Grafik dizaynning nazariy asoslarini bilish – professional dizayner bo‘lishning birinchi qadami.

- **Dizayn tamoyillari** (muvozanat, ritm, kontrast, birlik, urg‘u) yordamida kompozitsiyani samarali qurish mumkin.
- **Tipografiya** – matnning o‘qilishi va tushunarli bo‘lishini ta’minlaydi.
- **Ranglar psixologiyasi** – foydalanuvchi hissiyotini boshqaradi va dizaynga ta’sir kuchi beradi.

Grafik dizayn – san’at va texnologiya uyg‘unligidir. To‘g‘ri qo‘llanilgan nazariy bilimlar vizual materialni nafaqat chiroyli, balki ta’sirchan va samarali qiladi